

molt conegut en el sentit de 'barranquet' però també hi ha *La Llau Nova*, que pel mateix fet de ser 'nova' ja indica que designa l'accident terrible i no pas precisament el seu llit; a València d'Aneu explicaven que «L'Astany és un indret que una *allau* va tancar i hi va formar un estanyol» (1959).

El qui avui, però, enraona amb la gent senzilla d'aquella zona i es fa descriure el país, el que troba per tot és l'acc. en la qual el mot ha passat a designar el llit de l'allau o simplement un barranquet pel qual sol baixar aigua, i fins pot ser tot sovint sec. Navarro a Ribagorça, «*llau*: l'àngul o canal en forma d'aresta còncava que fan les muntanyes» (*Congr. Int. Ll. Cat.*, 230). De fet en aquesta acc. el mot té encara sobretot la forma primitiva *llau*, sense aglutinació de la *a* de l'article.

Del poble de Llavorsí en avall, i fins al Montsec, estem en l'àrea més intensa: només en el terme, més aviat petit, de Rialb, ja en compte sis (*allau de Jordi*, però menys amb aglutinació que sense, *Carrua* i *Font de Llau Fosca* etc.); a Llarvén en compte 14 cada una amb el seu nom propi (i el fet que una és *La Llau Seca* prova que d'altres porten sempre aigua més o menys abundant); de l'aglomerat municipal de Soriguera en tinc 15 (dites *Llau de -*, *Llau* + adj. femení, etc.), i també explicant «lo Comellot és una *llau*»; i a la Conca de Tremp més que enlloc (dotzenes en el sol terme de Rivert): car allà s'usen poc *barranc*, *barranquet*, i el concurrent és *torrent* i no pas aquell, en el sentit que *torrent* és més llarg i de corrent continu.<sup>3</sup>

En les comarques més planeres, pot ser també un barranquet sec i de terra plana: sortint de la vila de Tremp a l'OSO., cap a Purroi, es travessa *la llau del Juncar*, cap a Torallola *la llau des Planes*; cosa no estranya als sectors de Gerri (Bretui etc.) i de Sort.<sup>4</sup> Així, tant o més, a l'Urgellet: a Castellàs, *la Llau de la Font Rebertera*, que trobo ja en una escriptura de 1756, és ben llarga i poc pendent (com es pot veure en el mapa IGC, a 54'×18'); en el terme de Cabó les diverses *llaus* són a la part baixa d'aquella grossa vall, a la banda del Vilar (*Llau del Clot de la Coma*, barranquet sec etc.). I ja hem vist el cas de Montferrer.

La zona densa arriba plenament, cap a l'Est, fins al curs del Segre mitjà (en el trajecte Oliana-Castellbò) i s'enrereix bruscament des del curs del riu cap a l'Est: a la vall de Lavansa es troba encara (*Llau de la Bòfia* ---), però allà *torrent* i *barranc* se li superposen en referència. Pallaresa amunt, la *llau* topogràfica (re lleu, no accident) és encara el sentit més freqüent, a Espot, i per l'Oest a la Terreta ribagorçana i a tot el Flamicell amb els seus afluents: una dotzena de barrancs quasi secs en terme de Sarroca (a la dreta del Bosia); a Pinyana diuen tan sovint *Barranc del Bosc* com *La Llau del Bosc*, riuert d'aigua constant, d'uns 4 km. llargs de curs i uns 200 metres de desnivell; i arribant pel NO. fins arran del Pont de Suert (un barranquet de tal nom, bastant fondo, a Malpàs).

Tot plegat, el que explico fins ara ja revela un mot de vell i ampli arrelament en la llengua, i amb contingut semàntic ample dins la idea del ll. LABES 'esllavis-

sada, escaguitxada, baixada o caiguda', aplicable a moltes coses, si bé sempre dins el marc dels elements en-sorradiços o esllenegables: aigües, neus, terra mòbil o clapissa fina. Com que comptem que ja ens ve del llatí, no ens sorprèn de constatar que s'havia usat fins al nostre rovell d'ou: Pau Vila assenyalava *llau* f. en un doc. de 1444 de la rodalia barcelonesa amb el significat 'devassall, aigua' (context a SOT; monografia *La Rambla en Misc. Barcinonensia* IV, n.º 11, p. 66).

El mot llatí s'ha perdut en totes les llengües literàries romàniques llevat del català, sense exceptuar-ne ni les hispàniques (ni a l'Alt Aragó) ni l'occità general o antic. Fins i tot en parlars locals no n'ha quedat més que alguna supervivència molt limitada en els Alps lombards (*laf* 'allau' en alguna vall tirant cap al Trentí),<sup>5</sup> i a la meitat oriental de les altes valls gascones, arrambat al català, des de la vall de Banheres fins al límit llenguadocià.<sup>6</sup> Altrament només ha quedat la supervivència isolada i extraordinària del napolità *lavò* 'matèria que sobreix dels volcans' conservat pollent per la força dels fets naturals [> it. *lava*, S. XVII, cat. Lab. 1840].<sup>7</sup>

És sabut que, com a denominació de l'allau, LABES, almenys en una gran part del llatí vulgar, fou reemplaçat pel seu derivat LABĪNA, que restà en l'it. *lavina* (> al. *lawine*, i estès dialectalment per l'Alta Itàlia i fins al Delfinat); i que en francoprovençal propi (incloent-hi alguna avançada occitana) fou reemplaçat per un tipus LABANKA/LABENKA, d'on *lavàncha/flavéncha*, amb més aires de relíquia pre-romana (parenta indoeuropea) que no de canvi de sufix romànic; que és possible que torni a aflorar en el lle. *lavencho* 'llosa' («dalle» TdF etc.), i que aquest per contaminació del fr. *avalèr* 'fer baixar' (VALLIS) es convertí en el fr. *avalanche*, nom normal de l'allau en francès [c. 1800, i ja algun cop des de 1611], rebut del francoprovençal,<sup>8</sup> i del qual fou manllevat el castellà *avalancha* [a. 1900], que algú ha usat també en català, però que hem de condemnar com a barbarisme intolerable, encara més que no ho fan els castellans.

DERIV.: Deu haver-hi hagut també en català algun prolongament del LABĪNA esmentat: no garanteixo que sigui exacta la forma d'un *llavina* que AlcM reporta de Ribes de Freser, amb el significat (probablement més o menys malentès) de «camí per la neu»; tampoc podem estar ben certs que vingui de LABĪNA el nom del llogaret de *La Llavina* (o Sant Pere *Sa-llavina*), cap a Calaf (amb algun altre topònim que hi aplega AlcM), però és probable que hi hagi bastant d'això (amb coses inexactes i mal interpretades) en l'aplec de noms, en bona part sense relació, de Balari, *Orig.* (pp. 140-41).<sup>9</sup> En tot cas *laminádo* és 'despreniment o esllavissada de terres' a la costa de l'Emp. (Llançà, 1958, a propòsit de *La Llamínera de Tifell*, en el vessant molt pendent del puig d'aquest nom).<sup>10</sup> *Llaueta* reemplaça *llau* (1958), com a nom del barranquet, a Montcortès de Pallars i en el Flamicell (a Envall, Mont-ros, 1959): acc. comprovada pel fet que *Les Llauetes* reemplaça a Montcortès el nom *Comelletes* del Cadastre.